CONSIDERAŢII ASUPRA ANSAMBLULUI DE ARTĂ DE LA SCHEIA

DOINA MUNTEANU

Ctitorie a lui Vasile Lupu, puţin înainte de 1636[1], biserica „Sf. Gheorghe" din Scheia[2] — judeţul Iaşi, construcţie din lemn de plan dreptunghiular [3] păstrează, ca multe edificii religioase din această perioadă, un valoros ansamblu de artă.

Semnalăm, mai întîi, iconostasul — ca structură arhitectonică şi decoraţie —, apoi pictura pe lemn aferentă acestuia, în special friza de icoane praznicare şi, în fine, două icoane mari, care, aşa cum se va vedea, ridică probleme deosebite — de reconstituire şi datare.

Structura arhitectonică a iconostasului bisericii din Scheia tipică pentru iconostasele româneşti cu trei frize de icoane, se modifică datorită supraînălţării frizei centrale (icoanele apostolilor), sporind astfel efectul de verticalitate şi monumental (vezi fig. 9). Elementele decorative ale iconostatului sînt subordonate funcţionalului, reducîndu-se doar la spaţiile strict intermediare picturii ; repertoriul ornamental, dispus prin repetiţie cu efect de continuitate se limitează la elemente florale şi vegetale stilizate, obţinute prin excizie şi creînd, în general, un efect plat (Fig. 1, 2). Structura arhitectonică[4] a iconostasului se caracterizează printr-un *parapet de tip I*, cu arhitrava sprijinită direct pe colonete, *arhitrava* fiind decorată numai cu motive vegetale, deci *de tip II*, apoi prin *frize de icoane, tot de tip II* (tranziţia între arhitravă şi grindă este de formă unei "balustrade" cu motive decorative vegetale), prin *timpane de tip I*, cu decoraţie vegetală şi, în fine, printr-un *coronament de tip I* (avînd o parte centrală şi două părţi laterale). În general, putem aprecia că repertoriul şi ponderea ornamentului la bisericile moldoveneşti ale secolului XVII sînt ceva mai reduse decît ale celor din Muntenia, aparţinind aceleiaşi perioade ; iconostasele din Moldova îşi păstrează aspectul funcţional, dînd prioritate spaţiului pictat. Datorită faptului că pictura iconostasului de la Scheia a suferit repictări pe toate trei frize de icoane, la care se adaugă şi starea avansată de degradare a icoanelor praznicare, analiza stilistică integrală a scenelor este dificilă. Cercetînd ceea ce s-a păstrat din vechea pictură, evi-

---

[1] Victor Simion, Ana Dobjanschi, *Arta în epoca lui Vasile Lupu*, ed. Meridiane, Bucureşti, 1979, p. 105.

[2] Despre satul Scheia vezi : Gh. Ghibănescu, *Surete şi Izvoade*, vol. X (Studii şi documente cu privire la familia Răşcanu), Iaşi, 1915, p. 161—164.

M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti de la Bogdan 1504—1517*, Bucureşti, 1940, p. 35.

[3] G. Panait, T. Eliad, *Monumente de artă bisericească din Moldova*, în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", nr. 7—9/1969, p. 482.

* * * *Anuarul Administraţiei Casei Bisericii*, 1909, p. 442 (se aminteşte repararea bisericii de lemn în 1886).

[4] Pentru tipologii şi structuri de iconostase vezi : Florentina Dumitrescu, *Sculptura în lemn brîncovenească*, în „Pagini de artă veche românească", III, ed. Acad. R.S.R., Bucureşti, 1974, p. 147.

Fig. 1 — Uşile împărăteşti de la biserica „Sf. Gheorghe", Schela

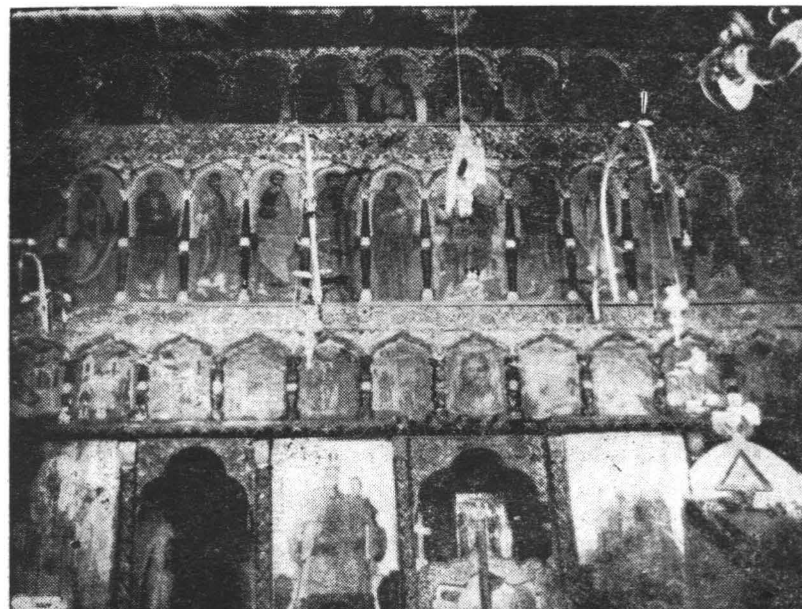

Fig. 2 — Iconostasul [illegible]

Fig. 3 — Detaliu icoana „Răstignirea"

Fig. 4 — Detaliu icoana „Nașterea Fecioarei"

Fig. 5 — Icoana „Isus Christos“

Fig. 6 — Icoana „Maica Domnului“

Fig. 7 — Icoana „Naşterea lui Isus Christos"

Fig. 8 — Icoana „Călătoria regilor magi"

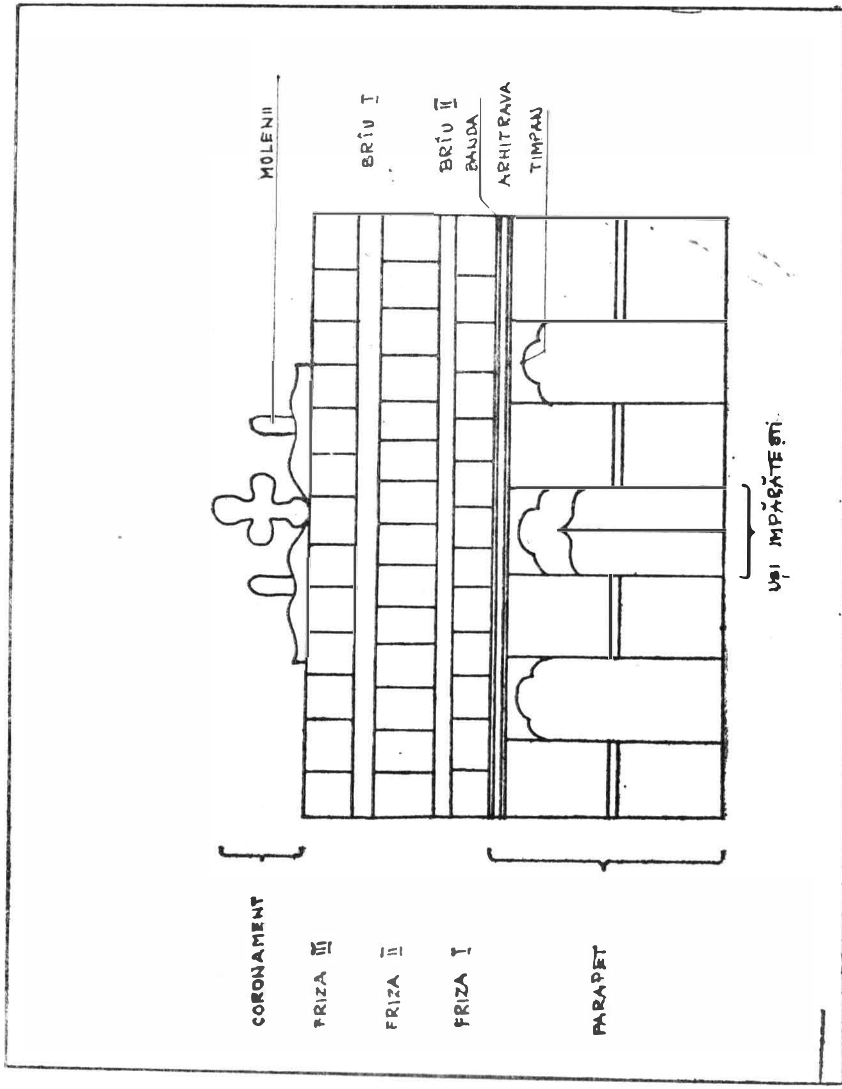

Fig. 9 — Structura arhitectonică a iconostasului de la Scheia

denţiem următoarele : rezolvări perspectivale de tip renascentist, dispoziţia simetrică şi hieratismul personajelor subliniat şi de caracterul preponderent grafic al scenelor (Fig. 3).

Încercările de portretizare şi individualizare a unor personaje precum şi rezolvările plastice ale detaliilor arhitecturale sînt elemente care conduc la afirmaţia că, în plin secol al XVII-lea, independent de programul iconografic, pictura comportă elemente laice şi autohtone (Fig. 4).

Toate acestea, ca şi gama cromatică restrînsă (fond auriu, roşu, ocru, verde — aplicate pe un strat fin de grund) sint argumente ce plasează pictura de la Scheia in prima jumătate a secolului al XVII-lea.

În biserica „Sf. Gheorghe" de la Scheia, provenind probabil de la altă biserică, se mai găsesc alte două icoane mari — Maica Domnului şi Isus Christos (98 × 70 cm) — şi şase iconiţe (17,5 × 15,9 cm) acestea din urmă decupate din părţile laterale ale icoanei Maicii Domnului.

După amploarea realizării scenelor, în sensul reprezentării cît mai complete a erminiei, după modul de rezolvare a volumelor, apoi a diferenţierilor tonale prin uşoare modulări, în fine, după un plus de decorativism — apreciem că aceste două icoane mari şi evident, cele şase iconiţe pot fi datate spre sfîrşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea. Din inscripţia existentă la partea inferioară a icoanei lui Isus Christos aflăm că pictura a fost realizată de Ioan Paisian, fără să se indice şi anul.

Din grupul de icoane mici[5] menţionăm icoana „Naşterea Maicii Domnului" pentru prezenţa elementului laic — cei doi copii amplasaţi lateral grotei — şi icoana „Călătoria regilor magi" — ca exemplu de compoziţie circulară închisă şi de redare a mişcării (Fig. 7, 8).

Deosebit de important prin valoarea sa artistică şi istorică, cu referire directă la epoca lui Vasile Lupu, ansamblul de artă de la Scheia poate fi considerat ca moment reprezentativ, de referinţă în evoluţia artei româneşti.

CONSIDÉRATION SUR L'ANSAMBLE D'ART DE SCHEIA

Résumé

L'iconostase de l'église Saint George de Scheia — dép. Iassy présent des éléments de composition, de décoration et de peinture qui appartient, du point de vue de l'histoire d'art roumain, au XVII-ème siècle. Il y a encore deux icônes signées par Ioan Paisian, plus décoratives que celles de l'iconostase, probablement situées à la limite entre le XVII-ème siècle et de XVIII-ème siècle.

On peut dire que le monument de Scheia est un important ansamble d'art pour l'étude de l'évolution artistique de la Moldavie.

[5] Iconiţele au următoarele scene: Bunavestire, Adoraţia Magilor, Naşterea lui Isus Christos, Acoperămîntul Maicii Domnului, Călătoria regilor magi şi Asediul Constantinopolului.